

Ім'я користувача:
Полтавський інститут економіки і права Полтавськи...

ID перевірки:
1016160285

Дата перевірки:
24.03.2024 19:08:07 EET

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
24.03.2024 19:42:22 EET

ID користувача:
100011301

Назва документа: Макаров ост

Кількість сторінок: 53 Кількість слів: 10557 Кількість символів: 84940 Розмір файлу: 107.28 KB ID файлу: 1015910012

23.1% Схожість

Найбільша схожість: 9.36% з Інтернет-джерелом (<https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/55230/1/054%20%d0%9c%d0%b...>)

22.6% Джерела з Інтернету

421

Сторінка 55

1.48% Джерела з Бібліотеки

44

Сторінка 56

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

ВСТУП	
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОЗВІЛЛЯ ТА ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
1.1. Дозвілля та дозвіллева діяльність: поняття та сутність	
1.2. Наукові підходи до вивчення дозвілля та дозвіллевої діяльності	
Висновки до першого розділу	
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ	
2.1 Характеристика студентської субкультури	
2.2. Організації дозвіллевої діяльності студентської молоді	
2.3. Дослідження дозвіллевої діяльності студентської молоді в Україні: вторинний аналіз соціологічних досліджень	
2.4. Рекомендації для організації студентського дозвілля	
Висновки до другого розділу	
ВИСНОВКИ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
ЗМІСТ	

ВСТУП

Актуальність дослідження. В останні роки в Україні відбулися радикальні зміни у всіх сферах суспільного життя, насамперед агресія росії проти України, що стало причиною виникнення низки гострих проблем, серед яких і проблеми молоді. Однією зі сфер її життєдіяльності, де найбільш яскраво проявляються наслідки цих трансформацій – є дозвілля.

Студентство є своєрідною соціальною субкультурою молоді, організаційно об'єднаною інститутом вищої освіти. Студенти вирізняються найбільш високим рівнем соціальної активності, гармонійним поєднанням інтелектуальної та соціальної зрілості.

В сучасних соціально-економічних умовах розвитку нашої держави проблема організація дозвілля молоді стоїть досить гостро, особливо щодо дозвілля студентської молоді. Адже, хоча студенти і проводять багато часу в навчальному закладі, все ж основна частина дня в них вільна. Дозвілля є одним із основних чинників соціалізації молодого людини та розвитку гармонійної особистості. Воно дає можливість сучасному студенту розвивати багато сторін своєї особистості. Це вимагає особливого підходу до процесу організації дозвілля з позицій життєвого завдання особистості, її покликання.

Проведення вільного часу студентською молоддю значно відрізняється від дозвілля дорослих людей. Перш за все, через їхні специфічні духовні й фізичні потреби, властиві їм соціально-психологічні особливості (підвищена емоційність, фізична рухливість, динамічна зміна настроїв, глядацька та інтелектуальна сприйнятливості тощо). Невдала організація вільного часу може призвести до пошуків негативних, асоціальних, шкідливих занять, є сприятливим ґрунтом для девіації та поступової духовно-соціальної деградації особистості.

Наукові праці присвячені питанню дозвілля вивчали О. Безпалько, Т. Гончар, Г. Ірза, А. Капська, В. Бочарова, В. Бочелюк, О. Кін, Т. Сущенко, Г. Фроловата.

Особливості процесу соціалізації особистості у вільний час вивчали Б. Брилін, А. Мудрик, В. Москаленко, М. Лукашевич, Н. Маслова, С. Савченко, Г. Андрєєва, Ю. Василькова та ін.

Соціально-педагогічні особливості організації позанавчальної діяльності студентів у закладах вищої освіти розкривають у своїх працях Н.Балабуха, В.Прокопчук, З.Тимошенко, О.Тимошенкотайн.

У працях вітчизняних науковців О.Бойко, В.Болотової, Т.Йопи, О.Пермякова, О.Прищепи, О.Семашко, В.Степури, А.Стоян, Н.Черниш, О.Якуби та інших акцентується увага на специфіці формування культури дозвіллевої діяльності студентів у закладах вищої освіти України.

Об'єкт дослідження – студентська субкультура як соціальне явище.

Предмет дослідження – організації дозвілля студентської молоді.

Мета дослідження – проаналізувати організацію дозвіллевої діяльності студентської молоді та результатами аналізу вторинних досліджень з даної проблематики, надати рекомендації для організації студентського дозвілля.

Завдання магістерської роботи:

1. Розкрити поняття та сутність дозвілля та дозвіллевої діяльності.
- 1.1. Дозвілля та дозвіллева діяльність: поняття та сутність наукові підходи до вивчення дозвілля та дозвіллевої діяльності.
2. Описати
3. Дати характеристику студентської субкультури.
4. Проаналізувати організацію дозвіллевої діяльності студентської молоді
5. Зробити вторинний аналіз соціологічних досліджень щодо дозвіллевої діяльності студентської молоді в Україні.

б. Надати рекомендації для організації студентського дозвілля.

Методи дослідження. В роботі були використані методи наукового дослідження: загальні (порівняльний метод, аналіз і синтез) – в теоретичній частині дослідження; часткові (моніторинг (спостереження), **ВТОРИННИЙ аналіз результатів досліджень** за проблемою дослідження – в практичній частині дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів. Автором розроблено технологію рекомендації для організації дозвілля студентської молоді.

Практичне значення роботи полягає в можливості застосування В закладах вищої освіти теоретичних та практичних висновків магістерської роботи.

Апробація результатів дослідження. Змісті та основні результати магістерського дослідження обговорювались автором на таких науково-практичних конференціях: 1) V Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю м. Полтава, Полтавський інститут економіки і права, 5-6 грудня 2023 року та 2) Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу: (м. Полтава, 17-18 травня 2023 р.).

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається із вступу, двох розділів, висновків до розділів та загальних висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОЗВІЛЛЯ ТА ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Дозвілля та дозвіллева діяльність: поняття та сутність

Сьогодні феномен дозвіллевої діяльності став об'єктом особливої уваги не тільки філософського, соціологічного, культурологічного, психологічного та педагогічного напрямків, а і соціальної роботи.

У науковій літературі поняття «дозвілля» визначається наступним чином.

Дозвілля - це час, вільний від роботи і навчання, яке залишається у людини за вирахуванням різного роду непорушних, необхідних витрат [8].

Дозвілля - це сукупність різних видів занять, діяльності, здійснюваної у вільний час, в результаті якої відбувається розвиток особистісних якостей людини, задовольняються духовні, фізичні та інші соціально значимі потреби особистості [16].

Дозвілля - це діяльність у вільний час поза сферою суспільного і побутової праці, завдяки якій індивід відновлює свою здатність до праці і розвиває в собі в основному ті вміння та здібності, які неможливо удосконалити у сфері трудової діяльності; це діяльність, здійснювана в руслі певних інтересів і цілей, які ставить перед собою людина [10].

В рамках дозвілля найпростішим видом, призначеним для відновлення сил, є відпочинок, який поділяють на пасивний і активний.

Пасивний відпочинок характеризується станом спокою, яке знімає втому і відновлює працездатність.

Основна функція пасивного відпочинку – релаксація - зменшення напруги, розслаблення, емоційна розрядка, відновлення. Для релаксації спеціально виділяють і оформляють місця відпочинку (кімнати відпочинку, зони відпочинку тощо). Такий відпочинок є спрощеною

формою дозвілля, який не передбачає будь-яких розвиваючих занять.

Активний відпочинок на відміну від пасивного передбачає не виняток навантажень на організм, а їх перерозподіл між різними системами органів, засноване на зміні видів діяльності. Такий відпочинок відтворює сили людини. До нього відносять фізкультуру, спорт, туризм, ігри, перегляд кінофільмів, відвідування виставок, театрів, музеїв, читання, спілкування.

Основні функції активного відпочинку – відновна, розвиваюча і функція гармонізації [40].

Поряд з поняттям «дозвілля» в психолого-педагогічній літературі використовуються поняття «культура дозвілля» і «культурно-дозвільної діяльності».

Культура дозвілля, як вважає А. І. Вишняк, - це перш за все внутрішня культура людини, що припускає у нього наявність певних особистісних властивостей, які дозволяють змістовно і з користю проводити вільний час. Менталітет, характер, організованість, потреби і інтереси, вміння, смаки, життєві цілі, бажання - все це становить особистісний, індивідуально-суб'єктний аспект дозвілля [33].

Аналізуючи наукове тлумачення «дозвілля» як соціального явища можна виокремити численну кількість підходів, що в свою чергу ускладнює розуміння його сутності. Соціологи підкреслюють, що дозвілля – це відчуття свободи, необов'язковості, можливості вільного вибору, не узвичаєної діяльності.

Потрібно звернути увагу, на такі положення:

- «дозвілля» як соціального явище розглядають в контексті вільного часу
 - акцентується увага на тому, що це діяльність, що здійснюється на власного рішення
 - зазвичай дозвіллю протиставляють працю [28].

Також варто наголосити на тому що термін «дозвілля» не дорівнює терміну «вільний час». У словнику термін «вільний час» трактується так: «частина соціального, позаробочого часу, яка вивільнена від невідкладних справ і є «часом свободи», простором вільної діяльності і розвитку особистості» [31].

Таким чином, можна зауважити, що дозвілля розглядають в контексті вільного часу, що виступає його змістовним виміром.

Положення, на яких практично здійснюється дозвілля є дозвіллева діяльність. Дозвіллева діяльність є певним соціальним простором де особистість може проявити та реалізувати себе, здійснити власний вибір відповідно до своїх внутрішніх переконань, потреб, цінностей.

Дослідник М. Максютін вважає, що дозвіллева діяльність – це КОМПОНЕНТ духовного і культурного життя суспільства, в якому механічно перехрещуються соціальні інститути, які, в свою чергу, забезпечують творче усвідомлення та засвоєння цінностей культури, мета, що служить формуванням креативної особистості [5]. На думку В. Суртаєва дозвіллева діяльність дає можливість людині повноцінно випробувати себе, самореалізувати власні ідеї та самоутвердитися [12].

З точки зору О. Бойка дозвіллева діяльність є способом існування та розвитку соціальної дійсності, проявом соціальної активності, а також відображенням і трансформуванням навколишнього світу [4].

Ісаєва зазначає, що дозвіллева діяльність – це свідомо активна діяльність людини, що спрямовується на задоволення потреб у пізнанні власної особистості й навколишнього світу. Вона здійснюється в час вільний від праці [13].

Б. Трегубов вважає, що дозвіллева діяльність є сукупністю видів діяльності, які мають зв'язок із задоволенням культурно-відновлюваних потреб, таких як відпочинок, розваги, духовний розвиток тощо [34].

Дозвіллева діяльність має свою специфіку, яка обумовлюється

такими обставинами як характер праці та вік особистості.

Якщо звернутися до тлумачного словника української мови, то побачимо таке визначення дозвіллевої діяльності: «спосіб буття людини у **ВІЛЬНИЙ час**, який не суперечить загальноприйнятим соціальним нормам, сприяє самопізнанню, самовизначенню, самореалізації, самоосвіті, самовихованню та всебічному розвитку особистості» [5].

Воловик обґрунтував дозвіллеву діяльність з наукової точки зору як **ОДНУ** із базових видів діяльності поруч з такими видами діяльності як ігрова, трудова та навчальна. Він називає такі специфічні особливості дозвіллевої діяльності:

- головним структурним елементом будь-якої діяльності є її дійсний мотив - необхідність особистості в процесі цієї діяльності, а наслідком виступає її здійснення;
- вона може бути багатоманітна за своїм змістом;
- у порівнянні з іншими видами діяльності, метаї і зміст яких знаходяться всередині цієї діяльності, мета і зміст дозвіллевої діяльності обираються особистістю відповідно до його морального розвитку і культурного рівня;
- дозвіллева діяльність може носити різний характер: соціально-корисний, соціально-нейтральний, бути замкнутою в системі вузько згрупованих цінностей і набувати соціально-заперечуючий, асоціальний характер [7].

Багатомірність теоретичних підходів, значна кількість дослідницьких тлумачень дозволяє нам, опираючись на дослідження Л. Акімової, схарактеризувати основні ознаки дозвіллевої діяльності:

- процесуальний та творчий її характер, що є для індивіда ціллю та **ОСНОВНОЮ** цінністю буття;
- можливість використання вільного часу;
- самодостатність, самоцінність вільного часу;

- суспільна цінність дозвіллевої діяльності, що окреслює нові горизонти пізнання, розвитку, реалізації та зростання особистості;
- свобода вибору занять у процесі дозвіллевої діяльності (яка за певних обставин може бути обмеженою об'єктивними чинниками);
- можливість зміни вибору занять у процесі дозвіллевої діяльності, що зумовлене пошуком форм самореалізації, зміною емоційно-дозвіллевих станів, можливостями фізичного та інтелектуального стану людини;
- прагненням пошуку нових форм реалізації, задоволення, різноманітності.

Отже, дозвілля – це сфера соціального буття, що вимірюється кількісним та якісним критеріями, у якій особистість здійснює власний вибір, визначається щодо культурних уподобань. На відміну від природної основи відновлення сил людини, дозвілля є специфічним, соціальним способом регенерації цих сил.

В огляді значень поняття «дозвілля» доцільно виокремити три основні підходи до його вжитку:

1. Часовий підхід, коли дозвілля розглядається як період часу, діяльності, стану інтелекту, в якому вибір є домінуючою рисою; у цьому сенсі дозвілля є формою вільного часу для особистості, простором для розвитку її здібностей, умінь і набуття навичок;

2. Об'єктивний підхід, при якому дозвілля розуміється як протилежне роботі заняття, тобто це будь-який неробочий або той, що лишається після роботи, час;

3. Суб'єктивний підхід, при застосуванні якого наголос робиться на якісних параметрах поняття, коли значна роль відводиться не стільки кількісним характеристикам (наприклад, кількість вільного часу), скільки особистісному сприйняттю дозвілля і його ролі, яке формується, зокрема, під впливом віросповідання й інших соціально-значущих рис; саме у

цьому контексті слід розглядати дозвілля, яке може здійснюватися у будь-який час і визначатися характеристиками індивідуума та особливостями його світосприйняття. Таким чином, неможливо дати універсальні визначення дозвілля, бо вони міняються в залежності від контексту і завдання дослідження.

Існує дві області перекриття роботи і дозвілля:

1. Бізнес-подорожі або бізнес-тури, що розглядаються як зорієнтовані на ділові цілі подорожі, а це і відрізняє їх від мандрівок, які здійснюються на дозвіллі і мають на меті відновлення психофізичної енергії, здобуття нових знань і вражень тощо;

2. «Серйозне» дозвілля, яке розглядається у сучасному світі як засіб самовдосконалення, самовираження та професійної реалізації. Йдеться про технічну творчість, здобуття нових знань і вміннями, які, з одного боку, є способом проведення вільного часу, а з іншого – можуть стати чинником професійного росту.

Рекреаційна дозвіллева діяльність своєю метою має зняття будь-яких фізичних і розумових перевантажень, а також фізичний розвиток; до неї відносяться прогулянки, заняття фізкультурою і спортом, туризм.

В практиці сьогодення ці завдання реалізуються дозвіллевими закладами – клубами, секціями, гуртками – та навчальними закладами – ліцеями і гімназіями, що пропонують не лише аналогічні форми фізичного вдосконалення, але й залучають до цього батьків, сприяючи організованому сімейному дозвіллю та особистісній соціалізації. До того ж, саме в напрямі фізичного дозвілля простежується динаміка створення таких форм, як школа-клуб, школа-культурно-просвітницький центр, де фізичне вдосконалення відбувається за принципами природовідповідності та культуровідповідності – тобто, водночас із реалізацією завдань екологічного виховання та пізнання культурних традицій, звичаїв, досвіду [39].

Практична дозвіллева діяльність орієнтована на всі види практичної діяльності, при цьому вона не втрачає своєї співвідносності з дозвіллям. Ця діяльність припускає вільний вибір, що спричинений особистісними нахилами та здібностями – створення різного роду виробів прикладного, побутового, декоративного призначення, садівництво, квітлярство, будівельні роботи тощо. Означений вид діяльності широко розповсюджений серед всіх соціальних і вікових верств населення, особливо популярний серед пенсіонерів і безробітних. Різновиди цієї діяльності використовуються в програмах реабілітаційних та компенсаторних культурно-просвітніх і спеціалізованих шкільних закладів. Декоративно-прикладні види мистецтв, дизайн одягу, інтер'єру, ландшафту також дедалі частіше зустрічаються в програмах діяльності освітніх закладів нового типу. Культурно-дозвіллева діяльність спрямована на орієнтацію та наближення людей до естетичних, духовних і пізнавальних цінностей і відіграє важливу роль в інтелектуальному розвитку особистості.

Відмінність дозвіллевої діяльності від інших видів діяльності особистості полягає в тому, що вона здійснюється відповідно до потреб та з метою отримання задоволення, відпочинку, розради тощо. Обираючи певний вид дозвіллевої діяльності особистість підсвідомо орієнтується на власні соціальні цінності, звичаї, а сутність дозвіллевої діяльності в свою чергу реалізує життєву мету та завдання людини, наприклад, таких як отримання нових знань на вмінь, формування норм поведінки, засвоєння культурних цінностей [8].

Складовою частиною соціокультурної сфери життя суспільства і людини виступає вільний час. Раціональне використання вільного часу – це об'єднання видів занять, їх активних і пасивних форм, що ефективніше впливає на особистість, розвиток її сутності, фізичної, емоційної, інтелектуальної сфер її життєдіяльності.

Дозвілля як частина вільного часу, залучає людей своєю нерегламентованістю і добровільністю вибору його різних форм, демократичністю, емоційною насиченістю, можливістю поєднати в ньому фізичну й інтелектуальну діяльність, творчу і споглядальну, виробничу й ігрову. Для значної частини людей соціальні інститути дозвілля є основними джерелами соціально-культурної інтеграції й особистішої самореалізації. Однак усі ці переваги діяльності сфери дозвілля поки ще не стали надбанням, звичним атрибутом способу життя усієї молоді.

За способами використання часу для дозвілля людей можна розподілити на кілька типів, жоден з яких сам по собі не існує. Перший тип представлений людьми, які прагнуть у вільний час максимально задовольнити свої духовні потреби в творчості. Другий – пов'язаний з пошуком у вільний час, насамперед розваг. Третій тип репрезентують люди, які віддають значну частину часу своєму будинку, родині, дітям. До четвертого належать люди, які основну частину вільного часу присвячують спорту. Представників п'ятого типу можна назвати активістами. Майже весь вільний час вони віддають громадській роботі. Представники шостого типу присвячують його насамперед придбанню матеріальних благ. Сьомий тип об'єднує людей, діяльність яких має відверто виражений антигромадський характер. Восьмий тип представляють люди, які розглядають вільний час як утечу від життя [6].

У соціальній роботі можна виділити наступні завдання дозвілля:

- налагодження комунікативних зв'язків. Заняття різними видами дозвіллевої діяльності створює можливості зустрічатись і спілкуватись із широким колом людей;
- задоволення потреби у визнанні. Завдяки хобі можна отримати репутацію знавця в тій чи іншій галузі, стати майстром своєї справи;
- поліпшення і підтримка психофізичного стану. Дозвілля сприяє

оптимізації настрою, викликає позитивні емоції, знімає напругу, втому, а фізичні заняття поліпшують загальне самопочуття;

- посилення соціальної активності особистості.

Людина весь час підтримує соціальні контакти, набуває нового досвіду, передає власний. Зміст дозвіллевих послуг визначається потребами особистості, що відповідає рівням дозвіллевої діяльності [31].

Це може бути:

- пасивне дозвілля, що має на меті відпочинок, відновлення фізичних і моральних сил людини: читання книжок, перегляд телепередач, слухання музики тощо;
- розважальне дозвілля, що сприяє створенню позитивного настрою, гармонізації внутрішнього стану, наповненню позитивними емоціями: ігрова діяльність, відвідування театрів, концертів, музеїв, розважальних програм, шоу, спортивних заходів тощо;
- пізнавальне дозвілля, спрямоване на розвиток особистості, збагачення її інтелектуальної та духовної сфер: заняття в гуртках, спілкування в хобі-групах, участь у освітніх програмах, інтелектуальних конкурсах тощо;
- творче дозвілля спрямоване на розвиток здібностей та розкриття творчого потенціалу особистості: творча діяльність у сфері мистецтва та техніки.

Залежно від обраної форми дозвілля, соціальний працівник може розробляти проект її проведення одноосібно (бесіда, лекція, вікторина диспут та інші) чи у співпраці з творчою групою (фестиваль, конкурс, вистава та ін.), до складу якої залучаються фахівці різноманітних соціальних інститутів, громадських організацій, дозвіллевих закладів тощо.

Можна виділити наступні види послуг, що надаються у соціальному працівником у сфері дозвілля:

- інформування клієнтів щодо проведення масових свят, видовищ, акцій, діяльності гуртків, секцій, клубів;
- організація дозвіллевих заходів для певної категорії клієнтів і залучення їх до проведення;
- підбір літератури для клієнтів (художньої, публіцистичної, науковопопулярної);
- організація відвідування клієнтами музеїв, театрів, концертів тощо; організація туристичних походів, прогулянок, ігротек та інше; допомога у виявленні здібностей клієнтів до певного виду дозвіллевої діяльності; сприяння розвитку творчого потенціалу клієнтів.

Соціальний працівник у сфері дозвілля виконує наступні функції: медіатора, фасилітатора, організатора, керівника, режисера-постановника, методиста. Належний рівень виконання зазначених функцій передбачає наявність таких професійних здібностей: організаторських, перцептивних, комунікативних, акторської майстерності, сугестивних, креативних, дослідницьких, аналітичних.

1.2. Наукові підходи до вивчення дозвілля та дозвіллевої діяльності

При вивченні явищ дозвілля та вільного часу можна використовувати як макросоціологічний, так і мікросоціологічний підходи.

У межах макросоціологічного підходу, дозвілля вивчається як соціальна система, що визначає дозвіллеву поведінку різних соціальних СПІЛЬНОТ та окремої особистості, а також формування культурної політики. Мікросоціологічний підхід, вивчаючи дозвілля як інтеракцію індивідів у процесі культурних відносин різного змісту та характеру, є

спрямованим на визначення ролі соціально-культурної взаємодії як основи цілісності соціального життя [36].

Серед напрямків макросоціологічного підходу, насамперед, варто виділити:

- структурний функціоналізм (Т.Парсонс, Р.Мертон, Г.Спенсер, Е.Дюркгейм);
- конфліктуалізм (К. Маркс, М. Вебер, Р. Дарендорф).
- У межах мікросоціологічного підходу виділяють:
- символічний інтеракціонізм (Дж.Мід, І.Гофман, Г.Блумер, Т.Шибутані, А. Леві-Строс)
- феноменологічна соціологія (А.Шюц, М.Шелер, К.Мангейм).

У парадигмі структурного функціоналізму, який був заснований американськими соціологами Толкотом Парсонсом і Робертом Мертоном, вивчення різних соціальних процесів, інститутів, явищ чи самого суспільства відбувається шляхом розгляду як об'єкта, що має свою власну структуру та складається із структурних одиниць та елементів, які її власне утворюють.

З точки зору функціонального підходу вивчаються способи функціонування елементів, які знаходяться у зв'язку з цілим. Можна зазначити, що ці підходи соціологічного знання дали основу для вивчення питання дозвілля. Тож, у рамках функціоналістських теорій його можна розглядати як соціальний процес, який має свою структуру та виконує низку функцій та дисфункцій.

Розглянемо напрямки у межах мікросоціологічного підходу. Одним із них є символічний інтеракціонізм, що спрямований на подолання протиставлення людини й суспільства, а також намагається запобігти розгляду їх як окремих автономних підсистем, що притаманно структурному функціоналізму. У ході досягнення поставленої мети, представники символічного інтеракціонізму, доходять висновку, що

соціальне все ж таки переважає індивідуальне в людині. Дані твердження можна побачити у напрацюваннях американського соціолога Джорджа Міда та його послідовників. Прихильники символічного інтеракціонізму відзначають, що визначальною категорією в соціологічній науці виступають такі поняття як «соціальний процес» або «соціальний акт», що ідентифікується як безперервний розвиток та зміни. Саме взаємодія індивідів між собою в групі та в суспільстві є змістом соціальних процесів. Решта явищ, об'єктів, процесів тощо, виступають як наслідок процесу взаємодії.

Визначення суспільства Гербертом Блумером як символічної взаємодії людей, колективів і груп є ще однією предметною точкою зору в межах символічного інтеракціонізму. Блумер зазначає, що суспільство містить в собі багатоманітні види дій та поведінки індивідів. Дослідник створив таку модель людської взаємодії, зміст якої полягає в наступному: індивід – це центральна фігура, яка постійно виконує дії та взаємодії. Таким чином увага цього Блумер була зосереджена передусім на динаміці людського життя, трансформаціях та модифікаціях, що в ньому відбуваються.

Таким чином, за допомогою інтеракціонального підходу можна відобразити індивідуальне серед соціального саме через соціальну сутність дозвілля. У даному контексті дозвілля також може розглядатися як один із способів інтеракції індивідів та як одна із форм духовності.

Ще один напрям – це феноменологічна соціологія, що, будучи різновидом розуміючої соціології, передбачає вивчення духовних змістів. Вона насамперед спрямована проти позитивізму й натуралізму, які при осмисленні сутності суспільних явищ, прагнули їх аналізувати з точки зору їхньої подібності з явищами природи. Представникам феноменологічної соціології притаманне осмислення соціального світу у його людському бутті, з характерними йому уявленнями, цілями та

МОТИВАМИ індивідів.

У рамках цієї концепції суспільство розглядається як явище, що безперервно видозмінюється та поновлюється у ході духовної взаємодії людей. Одну з провідних ролей у функціонуванні цього напрямку має австрійський та американський соціолог Альфред Шюц. Відповідно до його поглядів, соціальний світ є сформованим сенсом, адже усім соціальним явищам це властиво.

В соціологічній науці вивчення дозвілля найбільш доцільно здійснювати в межах інституційного підходу, оскільки процеси інституціоналізації найактивніше проходять у рамках культурно-дозвіллевих систем, що являють собою в кожному окремому випадку сукупність закладів та організацій, діяльність яких спрямована на відпрацювання нових принципів методів та форм культурно-дозвіллевих взаємодій [12].

Основою інституційного підходу є положення, згідно з яким, роль суспільства базується на створенні інституту дозвілля, який має стати сприятливим культурно-дозвіллевим середовищем з численними організаціями, в рамках яких власне і реалізуються функції дозвілля.

Соціальний контроль у суспільстві може здійснюватися за допомогою стимулювання, підтримки або гальмування певних дозвіллевих відносин. В той же час ті культурні норми, що були засвоєні особистістю в ході дозвіллевих практик визнаються цінністю, а також можуть відігравати позитивну роль при розподілі соціальних благ та визначенні місця у соціальній ієрархії суспільства. Дозвілля вивчається як СИСТЕМА соціальних відносин, сукупність соціальних норм та культурних зразків, форми культурної поведінки, узвичаєна мережа установ, що відповідають соціальній структурі суспільства.

Функціонування соціального інституту дозвілля - це утвердження чіткої системи соціальних статусів та ролей. Процес інституціоналізації

культурно-дозвіллевої діяльності завжди містить в собі наповненість соціальними зв'язками, які в свою чергу не мають чітко окреслених інституційних статусів та прийнятих суспільством параметричних ознак статусно-рольової системи [12].

Розглядаючи зазначені підходи до вивчення суспільства можна спробувати визначити, який із них підхід найбільш доцільно використовувати при вивченні дозвілля в українському суспільстві.

Ми живемо в час, коли явище дозвілля фактично сформувалося в інститут дозвілля. В ході свого розвитку, процес організації дозвілля пройшов різні рівні еволюції, в межах яких дозвілля видозмінювало свої форми, а також залежало від впливу різних соціальних чинників. Варто підкреслити, що цей процес продовжує відбуватися в умовах сьогодення.

Оскільки дозвілля пройшло інституціоналізацію, є підстави вважати, що найбільш доречно вивчати його саме з точки зору інституційного підходу. У рамках цього підходу можна виокремлювати функції дозвілля, відстежувати нові форми та тенденції, знаходити дотичні з соціальним контролем елементи, виділяти індивідуальні характеристики.

Тож на сучасному етапі інституційний підхід дає можливість максимально повно та різносторонньо досліджувати дозвілля як соціальне явище та як соціальний інституту.

Для аналізу культурно-дозвіллевих практик важливим є розгляд об'єктивного та суб'єктивного підходів у визначенні дозвілля. Так, Г.А. Пруденський вільний час ототожнював із визначеною структурою діяльності, що відображало суто об'єктивний погляд на розвиток особистості. Відповідно структуру вільного часу молодій людині у Пруденського складала наступні заняття: самоосвіта, участь у громадській діяльності, відпочинок і розваги, творча діяльність, спорт.

Як певна відповідь на концепцію Г.А.Пруденського у 70-ті роки

вийшла робота Л.Гордона і Е.Клопова «Людина після роботи», яка присвячена аналізу проблем побуту і дозвілля робочих сімей великих міст. Л. Гордон і Е. Клопов вперше визначили вільний час не через коло занять (як у Г.А. Пруденського), а через суб'єктивне сприйняття діяльності індивідом, відповідно до його рекреаційних мотивів і потреб. Визначення **ВІЛЬНОГО** часу через коло занять, так само як і акцент на суб'єктивному сприйнятті дозвіллевої діяльності, - це концепції, що склались історично і **УТВОРЮЮТЬ** певне протистояння. Дані концепції представляють два **ПОЛЮСИ** поглядів на вільний час: з одного боку акцентується суб'єктивний аспект, а з іншого - виділяється лише об'єктивна сторона аналізу вільного часу. Необхідно зазначити, що притримуватись лише однієї з цих двох концепцій є не тільки некоректним, але й неможливим через складність розмежування суб'єктивного та об'єктивного [20].

Тому своєрідною альтернативою розглянутим підходам є концепція А.С. Орлова, яка зробила значний внесок у дослідження дозвілля. Автор **РОЗВОДИТЬ** поняття «дозвілля» і «відпочинок», «праця» і «робота».

Поняттю «дозвілля» надається два відтінки: у якості відрізка часу, вільного від роботи, та як період відпочинку людини. Поняття «відпочинок» також вживається в двох значеннях: як безпосередній процес відпочинку та як вільний від роботи час, що необхідний для відновлення сил. З точки зору дослідника, ці поняття описують різні сторони і етапи одного процесу – процесу фізичного і духовного розвитку людини [35].

У вітчизняній науковій практиці найбільш вживаними є три підходи до дослідження дозвілля – часовий, діяльнісний та емоційний. На думку В. Кірсанова, теоретика дослідження дозвілля, ці три підходи можуть бути визначені як системи ідентифікації дозвілля і розглянуті як три різні **ВЕКТОРИ** дослідження. Інтеграція цих трьох підходів може здійснюватися за допомогою комплексної тривекторної моделі, у межах якої системи

ідентифікації дозвілля можуть бути представлені як одновимірними, так і багатовимірними схемами.

Одновимірна система – це однополярна шкала, на одному полюсі якої позначений ідеальний об'єкт, що має всі ознаки дозвілля, а на іншому – об'єкт, що не містить жодної з дозвіллевих характеристик.

На відрізку між крайніми полюсами розташовані різноманітні проміжні варіанти, які в науковій літературі позначаються як «відносне» («умовне») дозвілля (не-дозвілля). Багатовимірна система може містити дві або більше шкал. Запропонована Кірсановим тривимірна модель дозвілля представлена трьома сторонами куба, які є полярними шкалами з протилежними полюсами – від «не-дозвілля» до «дозвілля» [28]. Орієнтація на певний вектор у конкретній дослідницькій програмі обумовлена його можливостями адекватно репрезентувати реальну ситуацію, що вивчається.

Однією з найсмівливіших ідей у напрямку вивчення сутності дозвілля є концепція «цивілізації дозвілля», яка набула досить широкого поширення в західній соціології, основоположником якої є французький соціолог Жофр Дюмазедьє. Він був першим, хто спробував при розгляді різних особливостей сучасного дозвілля виділити і піддати аналізу три його основні функції: відпочинок, розвагу і саморозвиток особистості. З точки зору вченого, недостатня увага до вивчення проблем дозвілля однобічно відображає життя людей. Щоб визначити гідне місце дозвілля в сучасній культурі, мало робити акцент на кіно, театр, телебачення або спорт, слід розглядати дозвілля у повному обсязі, у взаєминах з іншими сторонами суспільного життя, адже при бажанні і наявності засобів воно може займати центральне місце в житті людини [7].

Важливим в концепції «цивілізації дозвілля» для аналізу культурнодозвіллевих практик як занять у вільний час є виокремлення тих видів діяльності, які не є дозвіллям і, відповідно, неї є культурно-

дозвіллевими практиками: обов'язкова професійна діяльність; додатковий приробіток; побутові справи; задоволення фізіологічних потреб; ритуальна або церемоніальна діяльність (офіційні візити, політичні збори, релігійні зобов'язання тощо); учбовий процес (курси з підготовки до іспитів тощо) [13].

З метою виокремлення змістової наповненості культурно-дозвіллевих практик особливу увагу слід приділити концепції канадського вченого, члена Всесвітньої асоціації дослідження дозвілля Р.А. Стеббінса, який вводить у науковий обіг поняття «серйозного дозвілля».

Згідно зі Стеббінсом, «серйозне дозвілля» є набором стійких занять любителя або учасника громадської (само)діяльності – волонтера, що захоплює людину численними можливостями і властивою ним комплексністю. Цей вид дозвілля відрізняється від «випадкового», «несерйозного» або «звичайного» дозвілля тим, що останнє пропонує набагато менше можливостей, є більш простим за структурою і рідко припускає досконалість виконання [42].

Можна стверджувати, що концепція культурно-дозвіллевих практик є своєрідним аналогом концепції Р.А. Стеббінса, оскільки передбачає активне залучення у дозвіллеві заняття, що несуть як особисту, так і суспільну користь. Оптимальний дозвіллевий спосіб життя досягається, коли людина через соціально прийнятну дозвіллеву діяльність якнайповніше здійснює свої можливості й одержує бажану якість свого життя, яке, в свою чергу, передбачає бажаний баланс у дозвіллі. У той же час культурно-дозвіллеві практики вимагають значних витрат енергії та концентрації, тому нехтування звичайним відпочинком не завжди є правильним, оскільки він забезпечує своєрідне відстроєння, освіжає учасника для подальшої активної самореалізації і, навіть, може породжувати творчий потенціал.

Останній, третій блок, концептуального базису культурнодозвіллевих

практик представлений концепціями практики, яка в її широкому значенні була тривалий час предметом дискусій серед вчених різних теоретичних орієнтацій. В центрі обговорень були питання сутності практики, її співвідношення з діяльністю, інститутами та іншими структурними елементами суспільства, світоглядом, цінностями; вивчалися механізми її відтворення, основні види і взаємозв'язки з теорією тощо.

Висновки до першого розділу

В першому розділі розкрито «дозвілля » та «дозвіллеву діяльність» як соціальні явища, а також коротко окреслено такий термін як «вільний час», що безпосередньо пов'язаний з понятійним апаратом дослідження.

Отже, дозвілля – це вільний від трудової діяльності час, під час якого людина може обирати діяльність на власний розсуд. А засадами на яких здійснюється та реалізується дозвілля виступає дозвіллева діяльність. Також варто підсумувати, що дозвіллева діяльність виступає специфічним соціально-культурним феноменом, який є одним із важливих у формуванні молоді та її соціалізації. На його основі особистість може формувати нові навички, вміння, само розвиватися, а також реалізовувати потребу у відпочинку та відновленні соціально важливих ресурсів.

Було проаналізовано основні наукові підходи до вивчення дозвілля дозвіллевої діяльності.

Розкрито види послуг, що надаються у соціальному працівником у сфері дозвілля:

- інформування клієнтів щодо проведення масових свят, видовищ, акцій, діяльності гуртків, секцій, клубів;
- організація дозвіллевих заходів для певної категорії клієнтів і залучення їх до проведення;
- підбір літератури для клієнтів (художньої, публіцистичної, науковопопулярної);
- організація відвідування клієнтами музеїв, театрів, концертів тощо; організація туристичних походів, прогулянок, ігротек та інше; допомага у виявленні здібностей клієнтів до певного виду дозвіллевої діяльності; сприяння розвитку творчого потенціалу клієнтів. Соціальний працівник у сфері дозвілля виконує наступні функції: медіатора, фасилітатора, організатора, керівника, режисера-

постановника, методиста.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

2.1. Характеристика студентської субкультури

Культурна аномія в нашій країні супроводжувалася відсутністю інтеграції великої кількості молодих людей зі стабільними соціальними інститутами, що вплинуло на їх власну особисту стабільність і успішність, а також на функціонування соціальної системи в цілому.

У даних умовах молодь змушена обмежуватися нормами і цінностями окремих субкультурних груп при відсутності стійкого сприйняття дійсності, стабільних взаємозв'язків з державою, її інститутами.

Субкультура виникла в ХХ ст., на початку періоду переходу від індустріальної стадії суспільного розвитку до постіндустріальної, молодіжна субкультура, в даний час досить різноманітна і набуває все більшої популярності серед молоді [37].

Соціальними передумовами поширення в суспільствах постмодерну молодіжних субкультур стала проблема адаптації, складність інших, крім пропонованих масовою культурою, механізмів рекреації, порушення традиційних механізмів ідентифікації.

У сучасному суспільстві з високим рівнем соціальної стратифікації, втраченими традиційними способами ідентифікації, молодіжна субкультура виступає як універсальна форма адаптації молоді до мінливих умов існування, внаслідок чого вона реалізує не тільки свій рекреаційний потенціал, але й виступає як механізм ідентифікації.

Застосування міждисциплінарного підходу дозволяє отримати комплексне уявлення про специфічні особливості генезису молодіжних

субкультур в умовах трансформації суспільства з урахуванням впливу соціально-економічних, політичних і культурних умов конкретного історичного періоду, а також джерелах і ступеня впливу західних субкультурних феноменів на вітчизняні [11].

Створення різних молодіжних об'єднань як форм прояву молодіжних субкультур в умовах особливостей соціального середовища дозволяє молоді реалізувати свою потребу в ідентифікації, під якою ми розуміємо один з механізмів соціалізації особистості, за допомогою якого здобуваються або засвоюються норми, ідеали, цінності, ролі та моральні якості представників тих соціальних груп, до яких вона належить.

Перспективи розробки теоретичних питань формування та розвитку молодіжних субкультур становить практичний інтерес для органів федеральної влади, обласних, міських і районних адміністрацій, органів управління освіти різних рівнів, комітетів у справах молоді, громадських організацій щодо здійснення заходів, спрямованих на регулювання суспільної поведінки молоді [19].

Виникнення молодіжної субкультури відбулося ХХ в. на початку періоду переходу від індустріальної стадії суспільного розвитку до постіндустріальної. Даний процес супроводжувався появою і оформленням молоді в соціальну групу.

Динамічність розвитку даної соціально-демографічної категорії наклала відбиток на різні сторони суспільного розвитку і сприяла появі різних субкультурних утворень, з метою збереження власної індивідуальності. Характерні для країни останніх десятиліть процеси руйнування цінностей минулого, поява і швидка зміна системи нових суспільних цінностей, привели до дезінтеграції всіх груп населення, і молоді, насамперед.

Висока швидкість розвитку суспільства, що супроводжує появою безлічі нових споживчих товарів, послуг, освітніх, розважальних та

посадових можливостей, стикається зі вступниками в протиріччя ціннісними системами та дисфункціями основних соціальних інститутів, що відповідають за соціалізацію підростаючого покоління. В результаті чого молодь, опиняючись перед необхідністю вибору, в більшості своїй нездатна включитися в нові суспільні відносини [22].

На побутовому рівні студентство сприймається як певний молодіжний феномен, еквівалентними рисами якого є зацікавленість, захопленість, романтичність, поривчастість, вдумливість, цілеспрямованість, активність, самопізнання, самоствердження та багато іншого.

В соціальній структурі студентство за своїм станом стоїть найближче до інтелігенції, як її резерв. Це особлива соціальна група, яка формується з різних верств населення і яку характеризують особливі умови життя, праці, побуту, певний соціальний статус і морально-психологічні якості, для якої набуття знань, професійна підготовка є головним і у здебільшого єдиним заняттям.

Студенти — мобільна група, яка відрізняється за соціальним і національним складом, віком і в той же час має специфічні особливості. Ці особливості пов'язані з формуванням у молодих людей в процесі спільної навчальної діяльності і спілкування специфічного тимчасового студентського статусу.

До специфіки соціального стану можна віднести і певну двосторонність: студент вже поза контролем батьківської сім'ї, а з іншого боку, він ще не включений до системи жорсткої функціональної залежності працюючої людини. Це дає йому порівняно високий ступінь особистої свободи, яка, в свою чергу, виробляє своєрідні риси, способи та стиль життя, духовні інтереси та потреби, усвідомлення своєї причетності до студентства.

На думку вчених, дозвілля молодих людей відіграє в їхньому житті

більш значну роль, ніж у дорослих. Дозвілля молоді, і зокрема студентів, суттєво відрізняється від дозвілля інших вікових груп через їхні специфічні духовні й фізичні потреби і властиві їм соціально-психологічні особливості. До них можна віднести підвищену емоційність, фізичну рухливість, динамічну зміну настроїв, глядацьку і інтелектуальну сприйнятливість.

На думку І.Г. Мельнікова дозвільний час студентства – це час, який “може бути використаний для додаткової професійної підготовки і активної громадської діяльності (професійно -виховна функція), духовного розвитку (культурна функція) і відпочинку (регенераційна функція)” [52].

Щодо характеристики студентської субкультури, то тільки 2,8 % опитаних зазначили, що вона нічим особливим не відзначається. Інші відповіді можна оцінити як такі, що вказують на специфічність та певною мірою неповторність студентства.

Ми представимо лише найбільш яскраві варіанти отриманих пояснень щодо характеристики студентської субкультури:

- спільні погляди, нахили, уподобання, інтереси»; «особливий спосіб життя (напр. велика зайнятість, не вистачає часу на всеї);
- наявність певних ознак: стиль одягу, поведінки, музики;
- згуртованість (студенти приїхали з різних місць України, вони намагаються допомогти один одному, зробити щось разом, щоб здружитися);
- прагнення до самостійності, бажання спробувати всього як позитивного, так і негативного;
- демократичність, розкутість, свобода та незалежність поглядів, активність та креативність, гнучкість та комунікабельність, висока здатність до пристосування, швидка адаптація, прагнення створювати щось нове, неординарне;
- масовість та потужність;

- наявність розвиненого самоврядування;
- колективізм;
- бажанням бути авторитетними, суспільно-спрямованими цінностями;
- спільні інтереси, захоплення, розпорядок дня, що зумовлені специфічною навчальною діяльністю, відмінною від школи;
- на відміну від дитячих субкультур, які спрямовані на виділення себе, студенти прагнуть самореалізації та набуття життєвого досвіду;
- молоді люди активні, прагнуть освоїти знання для отримання професії та висооплачуваної роботи;
- максималізм у життєвих планах, професійно-особистісним самовизначення, планування подальших особистих, сімейних та професійних перспектив;
- молодість та невизначеність у житті тощо [29].

Як бачимо, відповіді настільки різноманітні, що, здається, нічого спільного. Водночас можна виділити головні риси, на яких наголошують всі опитані, – це активність та самостійність, що може проявлятися у різних сферах.

Щодо порівняння особливостей субкультури студентів у великому та малому містах, то 2,8% опитаних вказали, що «не знаю»; 3,9% зазначили, що «практично нічим» («характеристики ті ж, можливо проблеми інші») та 6% зазначило, що в основному кількістю.

Щодо інших отриманих відповідей, то їх можна умовно розподілити на дві групи: зосередження уваги на специфіці студентства малого та на специфіці студентства великого міста. В межах кожної групи студентами було вказано як позитивні, так і негативні, на їх думки, особливості. Перш ніж їх представити, варто також зазначити, що досить часто до характеристики субкультури студентами включалися і характеристики взагалі соціокультурного простору міста [17].

Так, щодо малого міста, то було названо такі його переваги: «у студентів більше часу та не такий швидкий ритм життя»; «менший вплив реклами, акцій»; «менша розпущеність»; «раніше стають незалежними від батьків, бо змушені рано йти працювати»; «більша особистісна відповідальність та зорієнтованість у соціальному просторі»; «ритм ЖИТТЯ повільніший»; «всі один одного знають» тощо.

Щодо негативу, то було вказано, що у малому місті: «погана організація»; «менш різностороння діяльність»; «закритість групи, чітка спрямованість студента на навчання, яке для нього є найбільш актуальною діяльністю, вузьке коло реалізації»; «студенти можуть розкриватися не за рахунок своєї індивідуальності, а переважно через приєднання до певної групи»; «інфраструктура обмежує можливості» тощо.

Неоднозначна оцінка була дана і молодіжній субкультурі великого міста. Серед позитиву, зокрема, було названо: «більша різноманітність»; «більша комунікативність»; «київські студенти більш розкуті, мають ширші межі взаємодії, контактів, навчання не є домінуючим у їх прагненнях, час розподіляється і на різноманітні інтереси»; «велике місто дає поле для становлення, місце, щоб «вирватися в люди»; «для студентів характерна більша незалежність » тощо.

Серед негативних чинників субкультури студентів у місті називаються: «більший ризик деперсоналізації, соціальної та психологічної дезадаптації»; «на особу, що приїхала з меншого населеного пункту «тиснуть» городяни своїми поглядами та пріоритетами, тому багато чого нав'язаного, чужого; це також впливає і на навчальну діяльність » тощо [17].

Таким чином, на основі відповідей на це запитання, можна констатувати, що студенти оцінюють відмінності студентської субкультури, насамперед можливостями, котрі для них створює соціокультурний простір міста. Досить часто підтримується положення:

більше місто – більші можливості. Суттєвим, на нашу думку, є недооцінка студентами в цьому плані власної активності. Це певної мірою впливає і на їх соціалізацію, активну чи пасивну, зміну чи пристосування.

Останнє запропоноване запитання стосувалося оцінки респондентами впливу студентської субкультури на життя великого міста. Отримані відповіді ми згрупував згідно від розподілу в них плюсів та мінусів. Так, 9% опитаних оцінили такий вплив як різко негативний: «неформальні об'єднання асоціального спрямування криміналізують середовище»; «студенти переповнюють місто, чим уповільнюють багато процесів, наприклад транспорт»; «студентами велике місто часто сприймається як чуже, вороже, а тому дозволяється його засмічування» та ін. Загалом цю групу відповідей можна охарактеризувати такою фразою: «субкультура велика, а «культури» не завжди вистачає». 12% опитаних вважають, що студентство «нормально» впливає на життя міста, зокрема «студенти поступово перетворюються на корінних киян», «створюють робочу силу»; «покращують демографічну ситуацію. По 3% опитаних вказало, що «незначною мірою» (збільшує кількість жителів) та «ніяк».

Інші оцінки студентів ми оцінили як позитивні (73%). Серед них зокрема такі: «місто стає динамічнішим та жвавішим»; «студентство – майбутнє країни, тому їх погляди досить впливові»; «урізноманітнюється культурне та суспільне життя міста»; «молодь – це взагалі позитивно»; «вносить до міста модерні цінності, принципи та моделі поведінки»; «динамізують життя міста»; «багато культурних заходів орієнтується на молодь, взагалі молодь певним чином визначає стиль життя міста»; «молодь перетранслює отримані знання у життя міста»; «життя стає цікавішим та різноманітнішим»; «становлячи значну частину населення міста, вони можуть впливати на напрями його розвитку»; «впливає на світогляд підростаючого покоління»; «студенти – джерело творчості та нових ідей»; «це кров міста, його енергія»; «стимулює розвиток

інфраструктури міста, зокрема культурно-дозвіллевих закладів» [44].

Таким чином, узагальнюючи висвітлені теоретичні положення та оцінюючи результати опитування можна зробити такі висновки :

Молодіжна субкультура є тією формою, за допомогою якої можуть бути мобілізовані й інтегровані в життя приховані резерви, котрі несе в собі молодість. Відзначаючи цю особливість, важливо акцентувати увагу на дослідженні практик адаптації молодого людини як процесу освоєння нею соціального простору, що формується сьогодні в усій своїй суперечності та обумовленості соціокультурним контекстом.

В рамках університетської культури відбувається формування студентської субкультури і починається цей процес з соціалізації першокурсників, які проходять обряд посвячення в студенти, знайомства з кураторами груп, структурою університету та факультетів тощо. Тому важливо зосередити особливу увагу на організації відповідної атмосфери як у ЗВО, так і за місцем проживання студентів, що сприяло б їх позитивній ідентифікації зі своєю субкультурою та активному її включенні у соціокультурне життя міста.

2.2. Організації дозвіллевої діяльності студентської молоді

Дозвіллева діяльність приваблює молодих людей нерегламентованістю, самостійним вибором занять, можливістю поєднувати в ній різні види діяльності (як розважальні, так і розвивальні). Сфера дозвіллевої діяльності здобувачів є вагомим засобом всебічного розвитку особистості на основі вільного вибору видів діяльності.

Такий вид діяльності студентів в умовах закладу вищої освіти є саме тим соціально-педагогічним середовищем, в якому відбувається проектування майбутньої професійної діяльності, актуалізація особистісного та професійного досвіду, формування готовності до

майбутньої професійної діяльності, виробляються уміння моделювати та реалізовувати різні види соціальної взаємодії.

Організація дозвілля студентів – процес складний і багатогранний, спрямований на формування молодої людини. Дозвілля приваблює студентів нерегламентованістю, самостійним вибором різних видів діяльності, можливістю поєднання розважальних і розвивальних видів занять. Розумові здібності, характер, організованість, потреби, інтереси, уміння, смаки, життєва мета, бажання людини є важливими складовими особистісного індивідуально-суб'єктивного аспекту культури дозвілля. Існує пряма залежність між духовним багатством людини та змістом її дозвілля. Але є і зворотний зв'язок: культурним може бути тільки змістовно наповнене, ефективне за своїм впливом на особистість дозвілля [7].

Дозвіллевий простір, як правило, будується відповідно до еталонної моделі, яка апробована соціальним досвідом (у нашому випадку – діяльності закладу вищої освіти), а також відповідно до домінуючого типу соціального ідеалу, традицій ЗВО.

Отже, при формуванні дозвіллевого простору закладу вищої освіти відбувається тісне переплетення традицій та структурно-функціональної єдності, яка розвивається на базі апробованих всередині дозвіллевого простору цінностей.

Ю. Ірхіна наголошує, що «... правильно організоване дозвілля студентів є важливим фактором формування в них демократичних цінностей і духовності, без яких не можна досягти високої якості та ефективності вищої освіти» [14].

Змістом дозвіллевої діяльності є всебічний та гармонійний розвиток здобувача вищої освіти, а формою – багатоаспектна, розвивальна і виховна структура, що максимально сприяє формуванню готовності до майбутньої професійної діяльності.

Визначальними ознаками вільного часу студентської молоді є його видове розмаїття, активність здобувачів, ступінь залучення суб'єктів та об'єктів освітнього процесу до участі в позааудиторній роботі. Процес організації дозвілєвої діяльності студентської молоді в умовах закладу вищої освіти нерозривно пов'язаний з освітою та самоосвітою, розвитком творчих здібностей, активною громадською та волонтерською діяльністю. Активізація участі здобувачів вищої освіти у різних формах позаосвітнього процесу має ґрунтуватися на врахуванні їхніх потреб та інтересів.

Зосереджуючи увагу на організації дозвілля молоддю варто зауважити, що ця категорія населення має свої особливості та характеристики. Молодь - це суспільно диференційована соціально-демографічна спільнота, якій притаманні специфічні фізіологічні, пізнавальні, психічні, культурно-освітні та інші особливості, що характеризують її біосоціальне дозрівання як здійснення її внутрішніх сил і соціальних властивостей. Молодь тому і є специфічною спільнотою, що її суттєві характеристики і риси, на відміну від представників старших вікових груп, перебувають у стані формування і становлення [31].

Увагу особливостям проведення часу дозвілля молоддю в сучасних соціокультурних умовах приділяли такі дослідники як Р.М. Азарова, А.О. Базилая, О.С. Батнасунов, Н.В. Рибаківа, В.Я. Азарова та інші. Базуючись на структурно-функціональних характеристиках О.С.Батнасунов називає типи дозвілєвої діяльності, що властиві молоді: розвивальний, розважальний, домашній, суспільно-політичний та руйнівний. Автор стверджує, що між цими типами існує тісне взаємопроникнення, яке дозволяє реалізовувати основні соціальні функції дозвілля, такі як компенсаційна, що соціалізує; гедоністичну функцію спілкування, творчої самореалізації та розвитку особистих якостей. Важливе значення в процесі створення умов, що є необхідними для розвитку та самореалізації

особистості відіграє реалізація вищезгаданих функцій.

Молодь характеризується тим, що особливості їх соціокультурного середовища транслюються в дозвіллевій сфері. Порівняно з іншими віковими групами, організація дозвілля молоддю відрізняється переважанням активних форм та їх різноманітністю.

Сьогодні дозвілля є пріоритетною сферою життєдіяльності молоді. Залежно від отримання задоволення в даній сфері, оцінюється загальна задоволеність життям молоддю.

При дослідженні дозвіллевих стереотипів, які безумовно впливають на особливості організації даної діяльності молоддю, О.А. Василя виділила такі їх характеристики як:

1) відтворення в першу чергу того, що забезпечує прийняття індивіда однолітками. Саме тому, молодь піддається впливу моди, характерне поширене наслідування, та орієнтація на тренди. Яскраво це можна прослідкувати при зміні кумирів серед музичних виконавців чи інших інфлюенсерів.

Такий хід подій, з одного боку, стає причиною зміни змісту стереотипу, а з іншого – його збереження та бажання бути в ногу із часом та останніми трендами, і як наслідок не втрачати приналежність до «своїї групи» [47].

2) Орієнтація на колективне проведення дозвілля, що забезпечить неформальне міжособистісне спілкування.

3) Постійне перетинання видів діяльності, у яких переважає відтворення своїх фізичних і духовних ресурсів.

У закладах вищої освіти України не набула широкого розповсюдження волонтерська та благодійна діяльність студентських об'єднань. Немає розуміння студентами того, що волонтерство – це шлях отримання життєвого та професійного досвіду, оволодіння певними знаннями та вміннями, налагодження соціальних контактів, що дають

поштовх для подальшого професійного росту.

На думку дослідниці А. Капської, проблемою залучення студентів до волонтерської діяльності в Україні є наявність нерозуміння між фахівцями та студентами. Фахівці часто не довіряють студентам, не визнають їхньої кваліфікованості і допускають волонтерів до мало значущих видів роботи, що ображає їх гідність і відштовхує від волонтерської роботи та надання допомоги [15].

За умови відсутності організованої та ефективної системи політичної освіти зростає роль і значення культурно-дозвіллевих закладів у формуванні політичної культури студентів. Розробка дозвіллевих програм та заходів сприяє формуванню політичних норм, традицій, установок та ціннісних орієнтацій. Велику роль у цьому процесі відіграють студентські політичні клуби та об'єднання, котрі ініціюють вибір та вирішення актуальних пооб'єднання, котрі ініціюють вибір та вирішення актуальних політичних проблем.

Студенти мають активно визначати напрями, мету і завдання їх політичної діяльності, вибір форм, методів та засобів. На жаль, у діяльності суспільно-політичних студентських об'єднань закладів вищої освіти України мало проводяться такі форми роботи як: організація ініціативних кампаній та акцій, проведення дебатів, форумів, семінарів, що дають змогу масового залучення молоді до вирішення політичних проблем [42].

На нашу думку, особливість формування політичної культури студентства в умовах дозвілля полягає, перш за все, в їх активній участі. Студентів необхідно залучати до розробки та реалізації довготривалих програм та проектів. Особливістю соціокультурних проектів і програм є те, що ініціаторами і безпосередніми учасниками їх реалізації є не тільки фахівці та професіонали дозвіллевої сфери, але й самі студенти або студенти спільно з представниками інших соціальних груп.

Соціокультурні проекти виконують як функцію стимулювання ініціативи та творчості студентства, так і соціально-педагогічну, котра передбачає участь у процесі управління суспільством та саморозвитком, формування світогляду та усвідомлення своїх прав та обов'язків [3].

Прояв творчих можливостей студента при підготовці до організації дозвіллевої діяльності визначається, за дослідженнями С. Сисоєвої, природженими задатками, особливостями нейрофізіологічної сфери; творчими вміннями, які пов'язані з природженими задатками, набутим досвідом, організацією сенсорних і моторних полів мозку; спрямованістю на творчу діяльність; характерологічними особливостями [40], а також відповідно організованим освітнім процесом.

На нашу думку, поза освітня діяльність у клубах за інтересами, в гуртках самодіяльності, в інших видах творчості дають можливість студенту реалізувати себе не уявно, а реально, оскільки передбачає в рамках цієї діяльності певні завдання, вирішуючи, як молоді люди активізують творчий пошук, стимулюють самостійність і взагалі підвищують свою майстерність в тому чи іншому виді дозвіллевого заняття.

Щодо організації дозвілля та функціонування студентського самоврядування в Полтавському інституті економіки і права за 2022-2023 н.р. хотілося б наголосити на тому, що робота проводилася в умовах військового стану, тому дозвілєві заходи були не завжди доречні, тому дозвілля максимально було спрямоване на розвиток наукової роботи студентів.

- 01.01.2022 р. Напередодні Нового року студентська рада разом із викладацьким колективом приготувала відеопривітання для освітян. Метою такого привітання перш за все було подарувати святковий настрій та підтримати сильний дух серед викладачів та студентів.
- 17.01.2022 р. Студентів Полтавського Інституту запросили взяти

участь у дискусійному заході «МістоХаб - можливості для молоді». Метою стало - об'єднання активних молодіжних громадських організації та студентське самоврядування.

- 19.01.2022 р. Учасники студентської ради організували фото - флешмоб на тему «Щасливого Різдва », це сприяло об'єднанню студентської родини та подарувати викладачам атмосферу чарівного новорічного свята.
- 27.01.2022 р. Студентська рада активно доєдналась до II Всеукраїнського онлайн етнофестивалю-конкурсу «Дай, Боже!» . Учасники популяризували українську культуру в різних жанрах зберігаючи та освітлюючи ідентичність народу та його культурну спадщину.
- 04.02.2022 р. у Полтавській міській раді пройшла екскурсія для студентів Полтавського інституту економіки і права Університету «Україна» . Провів екскурсію перший заступник міського голови Валерій Пархоменко. Ознайомив присутніх з роботою депутатів та працівників структурних підрозділів.
- 16 .02.2022 р. Студентська родина запустила фото челендж з нагоди «Дня єднання » таким чином студенти мали на меті зберегти і посилити національну свідомість та згуртування українського народу, який прагне миру, співпраці та розвитку. Важливою метою стає значення української державності та її незалежності.
- 21.02.2022 р. Учасники студентської ради взяли участь у всеукраїнському флешмобі на честь «Міжнародного дня мови» зокрема були представлені власні роботи студентів у вигляді прози та поезії. Це свято є нагодою вшанувати та відзначити внесок українських мовознавців та літераторів у розвиток української мови.
- 22.02.22 р . Учасники Студентського самоврядування долучилися онлайн до Міжнародного студентського конкурсу « Змагаймося за

нове життя » який був присвячений творчості Лесі Українки.

- 18.04.2022 р. Студенти студентського самоврядування активно доєдналися до II Всеукраїнського студентського конкурсу ХУДОЖНЬОГО перекладу (англійська мова). Конкурс організував Чорноморський національний ун-т імені Петра Могили. Учасники отримали сертифікати та багато задоволення.
- 11.06.2022 р. Учасники студентського самоврядування долучилися до участі у флешмобі з нагоди « Дня Європи» та радо прийняли естафету від Полтавського державного аграрного університету. Метою заходу стала популяризація кращого музичного виступу між студентів навчальних закладів.
- 10.07.2022 р. Учасниця студентського самоврядування долучилася до міжнародного обміну « STUDY TOURS TO POLAND» . Даний обмін містив на меті міжнародний обмін серед учасниками стосовно молодіжного активу молодіжної спільноти у країнах обговорювалися питання, що стосуються безпосередньо актуальних проблем місцевого самоврядування та голосу молодіжної ради у міських радах міста.
- 19.08.2022 р. Студентська рада була запрошена на святкове зібрання, за участю міського голови. Ми –молодь і за нами майбутнє нації! І навіть в такі тяжкі часи, студенти впевнені в своїх силах, залишаємось в Україні і готові відбудувати та відроджувати. І головне - писати свою історію вільної та незалежної України.
- 09.09.2022 р Учасника студентської ради було нагороджено Подякою Полтавського міського голови до Дня фізичної культури і спорту.
- 02.10.22 р. Студентське самоврядування привітало онлайн викладачів з Днем працівника освіти. Зробивши привітання з презентації хотілось нагадати про чудових людей, які присвятили СВОЮ роботу, все своє життя, подарували нам не тільки знання, а й

свою любов.

- 14.10.22 р. Учасники особливо приєдналися до привітань з приводу Дня Захисниць та Захисників України написавши їм листа, чим відверто хотіли допомогти своєю підтримкою а вірою в Перемогу.
- 09.11.2022 р. Студентська рада традиційно долучається щороку до Радіо диктанту національної єдності. Цього року диктант писали онлайн та офлайн, що додало особливої важливості та справжньої єдності.
- 20.01.2023 р. Студентська рада мала можливість приєднатися онлайн до 104-ї річниці Акту Злуки та соборності України. Даною темою було обговорення нашої неподільної України .
- 27.01.2023 року Студентська рада прийняла участь у Всеукраїнському студентському фестивалі-конкурсі «Сяйво надій». У режимі онлайн студенти відсилали відео та свої конкурсні роботи, де отримала призові місця.
- 28.02.2023 року Учасники студентського самоврядування були запрошені на День відкритих дверей нашого навчального закладу.
- 08.03.2023 р. Учасники студентської ради активно долучилися до участі в конкурсі у межах відзначення 25-річчя Університету Україна. Кафедра філології та соціально-гуманітарних дисциплін Полтавського інституту економіки і права оголосив конкурс на кращій художній переклад іноземною мовою Тараса Шевченка та Лесі Українки.
- 27.03.2023 р. Учасниця студентського самоврядування взяла участь VIII Міжнародній науково-практичній конференції студентів і молодих учених «Вектори діяльності студентського самоврядування в системі вищої освіти». На базі Буковинського державного медичного університету (м. Чернівці).
- 03.04.2023 р. Учасниця студентської ради перемогла у

Всеукраїнському багатожанровому конкурсі дитячо-юнацької творчості «Платформа талантів», яка намалювала найкращий малюнок в національному стилі під назвою «Українська Мадонна».

- 23.04.2023 р. Учасники долучилися до участі в конференції у ХХ Всеукраїнської наукової конференції студентів і молодих учених «Молодь: освіта, наука, духовність».
- 01.05.2023 р. Учасниця долучилася до участі у Міжнародному конкурсі студентських наукових робіт за окремими спеціальностями. Кременчуцький національний університет ім. Михайла Остроградського.

Аналіз функціонування органів студентського самоврядування та діяльності студентських об'єднань у ЗВО України, дозволив виявити низку проблем, пов'язаних з організацією дозвілля:

- *військовий стан;*
- *невідповідність пріоритетів державної політики у сфері дозвілля сучасним вимогам;*
- *недостатня кількість професійних фахівців дозвіллевої сфери, які б володіли новими технологіями організації та регулювання дозвіллевої діяльності;*
- *недостатнє врахування ролі соціальних, індивідуальних, психологічних, гендерних та професійних факторів в організації дозвілля молоді;*
- *обмеженість доступу до інформації та обміну інформацією;*
- *низька як технічна, так і матеріальна база для підтримки діяльності органів студентського самоврядування.*

2.3. Дослідження дозвіллевої діяльності студентської молоді в Україні: вторинний аналіз соціологічних досліджень

Для вторинного аналізу було обране дослідження «Культурні практики населення України», яке було проведене громадською організацією «Демократичні ініціативи молоді» за фінансової підтримки Українського культурного фонду. Дослідження було спрямоване на вивчення не лише молоді та їх культурно-дозвіллевих практик, а населення в цілому. Але в цьому є недоліки вторинного аналізу, що цілі дослідника не завжди співпадають із напрямком знайденого дослідження. Та не зважаючи на це, у даному аналізі увага буде зосереджена на молоді.

Під час проведення даного дослідження автори здійснили порівняльний аналіз культурних практик населення України, з'ясували особливості запитів та культурних потреб різних соціальних груп, визначили залежність популярності дозвіллевих практик від таких чинників як вік, стать, тип населеного пункту.

Дослідження було проведено влітку 2021 року. Методологія дослідження: телефонне опитування з вибіркою 1800 респондентів, похибка становить 2,6%. Також було проведено 24 фокус-групові дослідження в ключових регіонах України [9].

Тож, у ході дослідження, автори дійшли висновку, що українців можна поділити умовно на шість типів відповідно до того, як вони проводять дозвілля.

Респондентам були поставлені запитання про кількість прочитаних книг, чи відвідують вони концерти, чи подорожують, відвідують концерти, музеї, масові заходи та театри. Відповідно до результатів відповіді, які були отримані при постановці згаданих запитань, українців і поділили на 6 груп. Таким чином було виокремлено такі сегменти: читачі, тусовщики, неактивні, мандрівники Україною, мандрівники за кордон, традиціоналісти.

У звіті наведено характеристики кожної з групи. Ті, хто надають перевагу мандрівкам за кордон переважно проживають у великих містах. Вікова категорія даного сегменту становить 40-49 і 50-59 років. Даний сегмент переважно складають керівники, підприємці та службовці. Якщо порівнювати рівень доходу даної групи з іншими, то варто зазначити, що він є вищим, ніж у інших. На організацію та проведення дозвілля люди з даного сегменту витрачають більше 5 тис. грн. на місяць. Ще декілька характеристик даної групи зі слів дослідниці: «Вони люблять подорожувати за кордон, також віддають перевагу активному дозвіллю, читають книги і на відміну від інших груп досить часто ходять до театрів і відвідують концерти. Тому що вони можуть собі це дозволити, маючи відповідний фінансовий рівень».

Наступна група, яку розглянемо це мандрівники Україною. Даний сегмент переважно складають люди з невеликих міст та смт. Вікова категорія 40-49 і 50-59 років. Найбільше серед даної групи службових та найманих працівників, також є підприємці та пенсіонери. Рівень доходів даного сегменту – середній, але в порівнянні з попереднім сегментом – нижчий. Сума, яку готові витратити представники даної групи становить від 1000 до 5000 гривень на місяць. Характеристика від авторки, Катерини Настоящої: «Мандрівники Україною схожі за своїми вподобаннями дозвіллевих практик з мандрівниками за кордон, проте частіше за них відвідують кінотеатри, дивляться фільми вдома і захоплюються творчістю» [9].

Наступна категорія, якій дали назву «тусовщики». Саме ця категорія населення містить в собі найбільше молоді. Розглянемо детальніше. Представники даного сегменту переважно проживають у великих та середніх містах. Рівень їх доходів є середнім або нижче середнього. Вікова категорія, що переважає: 18-29 і 30-39 років. Утворюють даний сегмент у більшості студенти, само зайняті особи, наймані працівники та зайняті в

домашньому господарстві.

Авторка дослідження надала таку характеристику даній групі: « Вони значно більше за мандрівників полюбляють зустрічі з друзями, відвідують кінотеатри і слухають музику. Найбільше ж їм до вподоби активне дозвілля. Полюбляють відвідувати зони відпочинку і атракціони, а також більше за інших грають в азартні ігри. А от читання книг, відвідування театрів, музеїв і екскурсій їх цікавлять значно менше. Також менше за інших вони займаються творчістю й мало цікавляться громадською роботою» [9].

Наступний сегмент – традиціоналісти. Дану групу складають особи віком 30-39 і 40-49 років, мало молоді і людей старше 60 років. Місце проживання в основі: великі та середні міста. Рівень доходу у порівнянні з групами «тусовщики», «читачі» та «мандрівники Україною» є вищим, але нижчий від «мандрівників за кордон». Дану групу складають підприємці та службовці – в основній масі, само зайняті, керівники, пенсіонери – периферія.

Характеристика від авторів дослідження сформульована наступним чином: «Традиціоналісти значно більше порівняно з попередніми групами відвідують театри і читають книги. Також активно вони відвідують музеї, виставки і концерти. Трохи більше за інші групи вони займаються громадською роботою. А от луна -парки і азартні ігри їх мало цікавлять. Зменшений у них інтерес, порівняно з іншими групами, і до активного дозвілля та зустрічей з друзями»[9].

Такий сегмент як «читачі» переважно становлять люди старшого віку, невелика кількість молоді. Місце проживання – середні та малі міста. Витрати на дозвілля є мінімальними і становлять від 500 до 1000 гривень на місяць. Сегмент «читачі» складають службовці, пенсіонери, наймані працівники та зайняті в домашньому господарстві. Більшість має вищу освіту.

«Основна дозвіллева практика читачів – це читання книг. А от активним дозвіллям і зустрічам з друзями вони приділяють ще менше часу порівняно з попередніми групами. Як і традиціоналісти, читачі трохи частіше ніж мандрівники і тусовщики відвідують театри. А от кінотеатри **ВОНИ** відвідують менше за попередні групи. Також вони частіше за інших займаються творчістю і розгадують кросворди», зазначила співавторка дослідження [9].

Ще один сегмент - «неактивні». Його складають люди у віці **50+**, пенсіонери, наймані працівники та само зайняті, що проживають в селах та **СМТ**.

Дозвіллевi практики, яким надають перевагу - це перегляд фільмів удома, відвідування місцевих концертів, менше читання. Основу даного сегменту складають люди з середньою освітою та низьким рівнем доходів.

«Неактивні українці переважно проводять своє дозвілля перед ТВ, а також частіше за інших сидять в мережах. Мало, порівняно з іншими групами вони і читають, а також долучаються до активного дозвілля. Проте значно більше за інші групи люблять розгадувати кросворди і відвідують місцеві концерти», - зазначала Катерина Настояща [9].

Розглянемо детальніше дозвіллевi практики, які є популярними серед українців. Тож, найпопулярніші форми дозвілля в Україні - це активне дозвілля, зустрічі з друзями, а також - читання книг і перегляд фільмів удома.

На 5-му місці за популярністю знаходиться відвідування кінотеатрів. Шоста позиція – це дозвіллева практика, яка обумовлена сучасними **умовами** та змінами соціуму, а саме перегляд соцмереж.

Варто зауважити, що незважаючи на короткий період існування даної дозвіллевої практики, вона є активно використовуваною серед різних верств населення. Також можна сказати, що дана форма дозвілля не є тимчасовою, а скоріше вона входить у буденність.

Якщо розглядати практики саме культурного дозвілля, то перше місце належить читанню книг, друге - відвідуванню кінотеатрів. Популярність же інших практик культурного дозвілля є меншою.

Розглянемо розподіл за відповідями респондентів: «відвідування театрів відзначили лише 15% опитаних, концертів - 14%. Таким же рівнем популярності користуються і екскурсії містом, а також - слухання музики. Музеї і виставки, як улюблений вид дозвілля, назвали ще менше респондентів - усього 7%. Важливо відзначити, що інтерес до культурного дозвілля - прерогатива жіночої статі. Так, жінки більше читають, частіше, ніж чоловіки, відвідують театри, а також - музеї і виставки, і долучаються до екскурсій містом», - такі дані наведені в звіті ГО «Демократичні ініціативи».

Якщо розглядати питання витрат на дозвілля, то маємо наступні результати: «одна чверть опитаних витрачали від 100 до 500 грн. на місяць на своє дозвілля до карантину. Друга чверть можуть похвалитися витратами від 500 до 1000 гривень. Трохи менше чверті витрачали від 1000 до 5000 гривень, більше ж 5000 гривень витрачала лише мала частка опитаних. Нічого не витрачали на своє дозвілля лише 9% опитаних. Сумарно тих, хто витрачав малі суми до 500 гривень і витрачав до 100 грн. - одна третина респондентів».

Варто зазначити, що дане дослідження проводилось під час карантину, який вплинув на працевлаштованість, фінансове становище і відповідно розподіл фінансів. Майже третина опитаних зазначає, що витрати зменшились. Але разом з тим ¼ респондентів зазначали про збільшення витрат, а також ½ респондентів вказували на те, що їх витрати не змінилися.

У звіті також було вказано на перешкоди при організації культурно-дозвілдової діяльності. Третина опитаних зазначає, що в них не вистачає часу, а саме власна зайнятість, заклопотаність. Менше ніж ¼ зазначили,

що їм нічого не заважає, але їх не цікавлять види дозвілля, що пов'язані з культурною діяльністю. % зазначає, що їм не вистачає коштів на такі види культурно - дозвіллевих практик. Лише незначна частка опитаних вважає **ОСНОВНОЮ** перешкодою далеку відстань до закладів культури [1].

Канали інформування. Переважна більшість респондентів зазначає, що дізнаються про культурні заходи та події в Інтернеті. Ще 1/3 опитаних вказують, що дізнаються інформацію від друзів чи знайомих. Варто зазначити, що ще має місце реклама з телебачення - про цей канал інформування вказали % опитаних. Самостійно пошуком інформації про культурно-дозвіллеві заходи займається незначна частина українців, серед них переважно жінки.

Повертаючись до реклами, варто вказати, що **жінки переважно звертають увагу на вуличну рекламу, шукають інформацію самі, в ході спілкування з друзями, знайомими, при перегляді соцмереж.** Чоловіки **звертають увагу на теле- та радіо- реклами, а також порівняно із жінками частіше із місцевої преси.**

Зосередимо увагу на молоді, адже саме **даний сегмент населення є об'єктом дослідження.** Тож, **молодь і люди вікових груп 30-39 і 40-49 років найбільше дізнаються про культурні події з соцмереж.**

Оцінки динаміки розвитку культурної сфери в Україні. Жителі всіх **регіонів** країни вказують на те, що прослідковуються позитивні тенденції у культурно-дозвіллевій сфері, а саме зазначають, що стало більше українського кіно, українських книг, українських фестивалів тощо. Найбільше увагу зосереджують на розвитку українського кінематографу. Про позитивну динаміку зазначають жителі заходу країни.

Респонденти півночі країни також здебільшого й в цілому позитивно **ОЦІНЮЮТЬ** культурні зміни в Україні, підкреслюючи, зокрема, сенс і значення соціальних мереж для розвитку і поширення надбань української культури. Серед жителів сходу та півдня країни спостерігається **певна**

поляризація думок. Частина з них також відмічає позитивні зміни в українській культурі та активно їх підтримує. Проте є частина і тих, хто не тільки не бачить позитивних зрушень, а й навіть вважає ці зміни негативними, такими, що поляризують українське суспільство і створюють напруження [9].

Таким чином, в ході вторинного аналізу дослідження «Культурні практики населення України», яке було проведене громадською організацією «Демократичні ініціативи молоді», можна виокремити такі основні моменти з приводу дозвіллевої діяльності молоді та їх характеристики:

- *молодь відносять до сегменту «тусовщиків», які проводять своє дозвілля активно;*
- *незначна кількість молоді представлена в сегментах «традиціоналісти» та «читачі»;*
- *канали інформування, які найчастіше використовує молодь при пошуку культурно-дозвіллевих практик - соціальні мережі.*

2.4. Рекомендації для організації студентського дозвілля

Аналіз літератури, вторинний аналіз досліджень дав нам змогу розробити рекомендації для організації студентського дозвілля, що у ЗВО вищої освіти необхідна:

- розробка нормативно-правової бази, котра забезпечить сприятливі умови для регулювання та саморегулювання діяльності студентів на дозвіллі;
- створення розгалуженої інфраструктури з інноваційними типами дозвіллевих закладів, котра б відповідала сучасним запитам українського студентства;

- координація та встановлення партнерських зв'язків органів студентського самоврядування з державними, приватними та громадськими організаціями;
- розробка нової моделі організації дозвіллевої діяльності студентів, з урахуванням особливостей вищого навчального закладу та спеціалізації студентів;
- дотримання принципів організації дозвіллевої діяльності, впровадження нових технологій з урахуванням інноваційних форм та методів та залученням усіх наявних засобів, котра сприяла розвитку особистості та формуванню фахівця на дозвіллі;
- створення оптимальних умов для залучення студентів до активної участі на дозвіллі, формування культури дозвіллевої діяльності студентів, що є основною умовою інтеграції майбутніх фахівців для виконання соціальних ролей у суспільстві;
- залучення студентів до активної діяльності у розробці соціокультурних проектів, реалізації програм, що має стати пріоритетним напрямом роботи вищих навчальних закладів;
- розглядати студентські клуби та об'єднання не тільки, як місця для розваг студентів, а підвищувати статус видів дозвіллевої діяльності студентів з допомогою коректного регулювання та соціально-педагогічної організації створювати сферу для розвитку та саморозвитку особистості на дозвіллі;
- розвиток віртуальних форм дозвіллевої діяльності (студентських форумів, чатів, блогів); створення електронних баз даних для розсилки інформації студентам;
- удосконалення системи професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців сфери дозвілля, використовуючи як традиційні, так інноваційні технології навчання;
- створення матеріально-технічного та навчально-методичного

комплексного забезпечення організації дозвілєвої діяльності студентів.

Висновки до другого розділу

В другому розділі було розглянуто, які організації досліджували питання дозвілля, дозвілєвої діяльності, культурних практик населення України, та молоді зокрема. Нам вдалося знайти дослідження таких організацій як ГО «Демократичні ініціативи», а також Cedos. Варто зауважити, що дослідження на таку тематику часто проходить за підтримки Українського культурного фонду. Можливо дослідженням дозвілєвої діяльності України та молоді займалися та займаються інші соціологічно-дослідницькі організації та фонди, але ми робимо висновок із доступних даних, які отримали в Інтернет ресурсах.

Таким чином, в ході вторинного аналізу дослідження «Культурні практики населення України», яке було проведене громадською організацією «Демократичні ініціативи молоді», можна виокремити такі основні моменти з приводу дозвілєвої діяльності молоді та їх характеристики:

- молодь відносять до сегменту «тусовщиків», які проводять своє дозвілля активно;
- незначна кількість молоді представлена в сегментах «традиціоналісти» та «читачі»;
- канали інформування, які найчастіше використовує молодь при пошуку культурно-дозвілєвих практик – соціальні мережі.

В розділі надані рекомендації щодо організації дозвілєвої діяльності студентської молоді.

ВИСНОВКИ

Дозвілля – це вільний від трудової діяльності час, під час якого людина може обирати діяльність на власний розсуд. А засадами на яких здійснюється та реалізується дозвілля виступає дозвіллева діяльність. Також варто підсумувати, що дозвіллева діяльність виступає специфічним соціально-культурним феноменом, який є одним із важливих у формуванні молоді та її соціалізації. На його основі особистість може формувати нові навички, вміння, само розвиватися, а також реалізовувати потребу у відпочинку та відновленні соціально важливих ресурсів.

Було проаналізовано основні наукові підходи до вивчення дозвілля дозвіллевої діяльності. Розкрито види послуг, що надаються у соціальним працівником у сфері дозвілля:

- інформування клієнтів щодо проведення масових свят, видовищ, акцій, діяльності гуртків, секцій, клубів;
- організація дозвіллевих заходів для певної категорії клієнтів і залучення їх до проведення;
- підбір літератури для клієнтів (художньої, публіцистичної, науковопопулярної);
- організація відвідування клієнтами музеїв, театрів, концертів тощо; організація туристичних походів, прогулянок, ігротек та інше; допомога у виявленні здібностей клієнтів до певного виду дозвіллевої діяльності; сприяння розвитку творчого потенціалу клієнтів. Соціальний працівник у сфері дозвілля виконує наступні функції: медіатора, фасилітатора, організатора, керівника, режисера-постановника, методиста.

Розглянуто які організації досліджували питання дозвілля, дозвіллевої діяльності, культурних практик населення України, та молоді зокрема. Нам вдалося знайти дослідження таких організацій як ГО

«Демократичні ініціативи», а також Cedos. Варто зауважити, що дослідження на таку тематику часто проходить за підтримки Українського культурного фонду. Можливо дослідженням дозвіллевої діяльності України та молоді займалися та займаються інші соціологічно-дослідницькі організації та фонди, але ми робимо висновок із доступних даних, які отримали в Інтернет ресурсах.

Таким чином, в ході вторинного аналізу дослідження «Культурні практики населення України», яке було проведене громадською організацією «Демократичні ініціативи молоді», можна виокремити такі основні моменти з приводу дозвіллевої діяльності молоді та їх характеристики: молодь відносять до сегменту «тусовщиків», які проводять своє дозвілля активно; незначна кількість молоді представлена в сегментах «традиціоналісти» та «читачі»; канали інформування, які найчастіше використовує молодь при пошуку культурно-дозвіллевих практик – соціальні мережі.

Аналіз функціонування органів студентського самоврядування та діяльності студентських об'єднань у ЗВО України, дозволив виявити низку проблем, пов'язаних з організацією дозвілля:

- військовий стан;
- невідповідність пріоритетів державної політики у сфері дозвілля сучасним вимогам;
- недостатня кількість професійних фахівців дозвіллевої сфери, які б володіли новими технологіями організації та регулювання дозвіллевої діяльності;
- недостатнє врахування ролі соціальних, індивідуальних, психологічних, гендерних та професійних факторів в організації дозвілля молоді;
- обмеженість доступу до інформації та обміну інформацією;
- низька як технічна, так і матеріальна база для підтримки діяльності

органів студентського самоврядування.

За результатами лтеоретичного та практичного аналізу надані рекомендації щодо організації дозвіллевої діяльності студентської молоді.

Схожість

Джерела з Інтернету

421

1	https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/55230/1/054%20%D0%9c%D0%be%D1%82%D1%83%D0%b7%D0%ba%D0%b0%20%D0%...	9.36%
2	http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/10915/1/%D0%94%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%BB%D0%B5%D0%B...	147 джерел 3.43%
3	https://enpui.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9316/volnova.subcultura..PDF?isAllowed=y&sequence=1	9 джерел 2.45%
4	https://www.socd.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elopen/actprob10_146-153.pdf	7 джерел 1.42%
5	http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/1860/%D0%9a%D0%be%D0%bd%D1%86%D0%b5%D0%bf%D1%82%D1%...	5 джерел 1.12%
6	https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/5551/1/%D0%9f%D0%a0%D0%9e%D0%91%D0%9b%D0%95%D0%9c%...	4 джерел 0.89%
7	http://multicellphone.info/student_dozvillya/article_post/molod-zhna-studentska-subkultura-suchasn-viyavi	0.89%
8	http://techno.pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D1%...	0.88%
9	http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/16551/1/oliinyk_dozvil.pdf	4 джерел 0.85%
12	http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/Ped-visnyk-65-2019-21.pdf	0.72%
13	http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/11036/1/%D0%A1%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B5%20%D0%BC%...	0.62%
14	https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/373/1/%D0%9c%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%...	2 джерел 0.51%
16	http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/download/8482/8527/8526	0.4%
17	https://docplayer.net/80412260-Aktualni-pitannya-kulturologiyi.html	5 джерел 0.36%
18	https://www.essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/50133/5/Boiko_%20Kultura_dozvillia.pdf	10 джерел 0.29%
19	https://pl.uu.edu.ua/author/pl/page/3	10 джерел 0.25%
20	http://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/3387/1/ORHANIZATsIla_DOZVILLIa_STUDENSKOI_MOLODI_DOSVID.pdf	7 джерел 0.21%
21	https://ua-referat.com/uploaded/zakon-ukrayini-pro-spriyannya-socialenomu-stanovlennyu-ta-rozvv/index1.html	0.2%
22	http://ni.biz.ua/2/2_11/2_119982_dosugovaya-devatelnost-v-dou.html	11 джерел 0.19%
23	http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/46198/1/Conference_NTU_KhPI_2020_Molod_sotsio_forum.pdf	2 джерел 0.18%

24	http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/5887/1/%d0%97%d0%b2%d1%96%d1%82%20%d0%bf%d1%80%d0%	38 джерел	0.17%
25	http://www.ndu.edu.ua/storage/styd_visnuk/visnuk_stud_tov_17_2017.pdf		0.16%
26	https://ua-referat.com/%D0%9E%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%	22 джерела	0.14%
27	http://dspace.udpu.edu.ua/jspui/bitstream/6789/1628/1/Instytut%20batkivstva.pdf	55 джерел	0.14%
28	http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/1416/1/%d0%92%d0%b0%d0%bb%d1%8c%d0%ba%d0%be%20%d	11 джерел	0.12%
29	http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/9787/1/%d0%9c%d0%b0%d0%b3%d1%96%d1%81%d1%82%d0%b5%	8 джерел	0.09%
30	http://pravoved.com.ua/work_order_inode/7801.html	30 джерел	0.09%
32	https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/6933/1/shinkar_01.pdf	2 джерела	0.09%
33	http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9852/1/%d0%a2%d0%b8%d1%87%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d	20 джерел	0.08%
34	https://www.referat911.ru/Pedagogika/vihovannya-moralnoestetichnih-pochuttv-molodshih-shkolyarv/215759-24125	3 джерела	0.08%
35	https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/academicdepartment/kafedra-biotehnologiyi-ta-himiyi/zvitkafedrybiotehnologiyi...		0.08%

Джерела з Бібліотеки

44

10	Студентська робота	ID файлу: 1004245799	Навчальний заклад: Open International University of Hun	7 Джерело	0.78%
11	Студентська робота	ID файлу: 1015906640	Навчальний заклад: Open International University of Hun	35 Джерело	0.75%
15	Студентська робота	ID файлу: 1015889525	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...		0.42%
31	Студентська робота	ID файлу: 1011553304	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...		0.09%